

Sveavägen 59
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of The International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and
Intersex Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 50 162 900
forbund@rfsi.se

RFSL Info & Media AB
+46 8 50 162 910
komut@rfsi.se
www.rfsi.se

Fax
+46 8 50 162 999

Webb
www.rfsi.se

REMISSYTTRANDE
2011-12-19

Socialdepartementet
103 30 Stockholm

Yttrande avseende betänkandet Ds 2011:33 - *Rätten att få åldras tillsammans* – en fråga om skälighet, värdighet och välbefinnande i äldreomsorgen

RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter) har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *Rätten att få åldras tillsammans – en fråga om skälighet, värdighet och välbefinnande i äldreomsorgen* (Ds 2011:33). RFSL lämnar härmed följande synpunkter.

Sammanfattning

RFSL instämmer i det förslag som presenteras i betänkandet och ser att det skulle förbättra förutsättningarna för ett värdigt åldrande. Dock vill vi lägga fram några kompletteringar och frågeställningar inom några olika områden som betänkandet aktualiserar. Dessa fördelas in under rubrikerna *varaktighet, tvåsambet, diskriminering* samt *oberoende* och utvecklas nedan.

Varaktighet

Enligt förslaget är en förutsättning för gemensamt boende att parterna dessförinnan varaktigt har bott tillsammans. Utredaren vill inte föreslå någon tidsram men påpekar att det inte ska vara fråga om en sammanlevnad som en följd av kortvariga förbindelser. Mer eller mindre tillfälliga förbindelser ska normalt inte kunna anses utgöra ett varaktigt förhållande.

Ovanstående resonemang behöver problematiseras. Homosexualitet var en sjukdomsdiagnos i Sverige fram till 1979. Denna diagnos, normer och diskriminerande lagstiftningar bidrog till att många homo- och bisexuella levde ”diskret” under långa delar av sina liv. Kärlekspartnern kanske kallades ”vän” och sambo vågade man aldrig bli. Detta sätt att leva är fortfarande något som existerar inom gruppen och ju äldre en person är, desto mer sannolikt att denna kanske fortfarande ännu inte är öppen med vem denna lever med. Vid bedömningar av vad ett ”varaktigt” förhållande är måste detta beaktas.

En fråga som inte rör bara äldre hbt-personer är samhällets syn på ålderdom, sexualitet och identitet i stort. Tyvärr riskerar utredarens förslag att reproducera de föreställningar som finns om att äldre personer inte förmår bli kära på nytt, eller ha en sexualitet, eller sexuella begär. Med utredarens förslag utesluts möjligheten att äldre också kan finna kärlek och vilja flytta ihop med någon ny, eftersom utredaren påpekar att ”varaktigheten” förbehålls ett ”varaktigt” förhållande *innan* personen hamnar på institution.

Vad är ett varaktigt förhållande? Hur ska detta bedömas och enligt vilka normer? RFSL ser alltså att det i utredarens förslag finns utrymme för godtycke och befarar att avgöranden angående varaktigheten kan fällas utgående från en normativ syn där livslånga förhållanden premieras. RFSL efterlyser därför riktlinjer som beaktar den mångfald av förhållanden som finns i vårt samhälle och utgår ifrån individernas egen uppskattning av varaktigheten.

Tvåsamhet

Det finns en stor variation gällande hur man definierar sin familj inom hbt-gruppen. Den ”valda familjen” är ett begrepp som är välanvänt. I den valda familjen inkluderas partners, vänner och andra nära – det är en familjebildning som inte baserar sig på biologiska band, äktenskap och föräldraskap. Många hbt-personer, kanske särskilt äldre, har inte kontakt med sina biologiska familjemedlemmar på grund av dessas svårigheter att acceptera sin släktings sexuella läggning, könsidentitet och/eller könsuttryck. Den valda familjen har helt enkelt ersatt den biologiska.

Det finns en föreställning om att människor som har relationer med varandra för eller senare flyttar ihop. Så är inte fallet för många äldre hbt-personer. Forskning visar tvärtom att många äldre hbt-personer bor ensamma (NOVA 99). Detta kan naturligtvis bero på att den tidigare samboende partnern har avlidit – men också på att många fortfarande använder sig av diskretion som en överlevnadsstrategi och därför aldrig har flyttat ihop, trots en kanske mångårig relation. I fall där en av parterna hamnar på äldreboende ser vi däremot att frågan kan aktualiseras på ett helt annat sätt.

Sammantaget anser vi att äldre hbt-personers livssituation och den mångfald av familjekonstellationer som finns tyvärr inte fullt ut synliggörs i utredarens förslag. Enligt förslaget förutsätts parterna ha varit äkta makar, registrerade partners eller sambor i enlighet med sambolagen. Alla dessa förhållanden utgår från en tvåsamhet. RFSL ser inget hinder för att det föreslagna lagrummet även skulle kunna tillämpas dels på andra slag av tvåsamma samlevnadsförhållanden dels på flersamma samlevnadsförhållanden. RFSL anser att var och en har själv rätt att definiera sin familj. Därmed anser vi också att var och en har rätten att välja vem de vill dela sitt varaktiga boende med. Vi ser ingen anledning till att förslaget ska begränsas till att gälla vissa specifika samlevnadsförhållanden.

Därför vill vi påpeka vikten av att den enskildes ”valda familj” erkänns i frågan om rätten att få åldras tillsammans.

Diskriminering

I inledningen av betänkandet nämns att äldre personer inte ska diskrimineras på grund av ålder. Diskrimineringslagen omfattar sammanlagt sju diskrimineringsgrunder. Att här bara nämna ålder är detsamma som att förringa äldre personer till just det - endast äldre. Äldre personer kan diskrimineras utgående från samtliga diskrimineringsgrunder. Detta märks mycket väl i äldreomsorgen där vi upplever att bland annat hbt-kompetensen ofta är bristfällig eller till och med obefintlig. Att inte nämna de övriga diskrimineringsgrunderna visar på en avsaknad av en intersektionell förståelse av åldrandet. Det är flera maktstrukturer som samverkar och påverkar hur vi kan åldras på ett värdigt sätt.

Vi vill också här lyfta frågan om äldre hivpositiva som en särskild utmaning för den framtida äldrevården. Det faktum att hivpositiva i högre grad än tidigare lever normallånga liv gör att dagens och ännu mer framtidens äldrevård kommer att möta utmaningar kopplade till att fler äldre som hamnar på äldreboende har en hivpositiv status. Vi vill därför peka på vikten av att det genomförs kompetenshöjande insatser bland personal gällande detta, samt att det utvecklas nödvändiga handlingsplaner för anti-diskrimineringsarbete kopplat till samtliga diskrimineringsgrunder.

Oberoende

Till sist vill RFSL uppmärksamma en detalj i inledningen. Utredaren påpekar att ”*Äldre ska kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende.*” I ett betänkande som berör frågor om äldreomsorg och insatser för samboende är det missvisande att använda ordet *oberoende*. De personer som berörs av förslaget är ju beroende av samhällets bistånd. Ett uttryck som *bibehållen autonomi* vore att föredra.

Detta remissyttrande har beretts i samråd med RFSL Göteborgs grupp Hbt-seniorena.

Stockholm 2010 – 12 - 19

Ulrika Westerlund

Förbundsordförande

Christian Antoni Möllerop

Vice förbundsordförande

Kaj Heino

Ledamot i förbundsstyrelsen